

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, *Restavratorski center*

Prevod listine iz Burre

Ljubljana, december 2007

Prevod listine iz Burre

Kratek uvod k prevodu in priredbi Listine iz Burre

Listina iz Burre je dokument avstralskega ICOMOS-a, ki so ga v želji po boljšem razumevanju in ohranjanju raznolike dediščine te celine sestavili člani te organizacije.

Ena izmed pglavitnih prednosti te listine je njena velika uporabnost. Listina poizkuša natančno definirati pojme, načela in postopke ohranjanja dediščine.

V prvem delu dokumenta so torej razloženi pojmi v zvezi z ohranjanjem dediščine. Njihova razlaga se nekoliko razlikuje od definicij, ki jih poznamo v slovenskem prostoru, kot tudi od definicij v listinah in dokumentih nekaterih drugih držav in mednarodnih organizacij. Ti pojmi nastopajo v listini v različnih povezavah. To je tudi eden izmed pglavitnih razlogov, zakaj jo je nujno brati kot celoto.

Pri prevajanju strokovnih izrazov so sodelovali različni strokovnjaki. Cilj prevoda je bil približati listino slovenski strokovni in tudi ostali publiki, zato se deloma opira na že uveljavljeno slovensko strokovno konservatorsko terminologijo. Tako se npr. angleški izraz »place« prevaja kot »prostor kulturne dediščine«. Ta besedna zveza, ki nastopa že v uvodnem delu listine, je v tem kontekstu primernejša, kot denimo beseda »prostor«, ki na območju Slovenije preveč spominja na terminologijo v zvezi s prostorskim planiranjem. Izraz »Conservation« v kontekstu listine večinoma ustreza pojmu "ohranjanje" in se le v primeru, ko gre za poseg, prevaja kot "konservatorski poseg". Izraz »to preserve«, pa je v skladu z obstoječo slovensko terminologijo preveden kot "konservirati". Slovarček nekaterih drugih pojmov je priložen na koncu.

mag. Maja Oven

Burrska listina: Listina avstralskega ICOMOS-a za ohranjanje prostorov s kulturnim pomenom, november 1999

Prevod in priredba: mag. Maja Oven

Pri pregledu besedila in oblikovanju terminologije so sodelovali še: dr. Jelka Pirkovič, Mateja Kavčič, Matej Zupančič, mag. Boris Deanovič, mag. Michal Vaněk

Avstralski Nacionalni komite ICOMOS-a je 19. avgusta 1979 v Burri v Južni Avstraliji sprejel t.i. burrsko listino. Ta temelji na Mednarodni listini o konserviranju in restavriranju spomenikov in območij (Benetke 1964) in Resoluciji s petega generalnega zasedanja Mednarodnega zborovanja o Spomenikih in zaščitenih območjih ICOMOS-a (Moskva 1987). Listina je bila dopolnjena 23. februarja 1981, 23. aprila 1988 in 26. novembra 1999.

Burrska listina določa smernice za ohranjanje in upravljanje prostorov kulturnega pomena (prostorov kulturne dediščine) in temelji na znanju in izkušnjah članov avstralskega ICOMOS-a. Ohranjanje je del celostnega upravljanja prostorov kulturnega pomena in pomeni trajno odgovornost.

Komu je listina namenjena?

Listina določa praktične smernice za tiste, ki svetujejo, sprejemajo odločitve ali prevzemajo delo na prostorih kulturnega pomena, upošteva pa tudi lastnike, upravljavce in skrbnike.

Uporaba listine

Listino je treba brati kot celoto, ker je mnogo členov je medsebojno odvisnih. Členi v poglavju o Načelih ohranjanja so pogosto izpopolnjeni v poglavjih o postopkih ohranjanja in ohranjanju. Spremljevalne opombe so vključene zaradi lažjega razumevanja, vendar niso sestavni del listine.

Listina je samostojen dokument, načini njene uporabe in prenosa v prakso pa podrobneje pojasnjujejo naslednji dokumenti avstralskega ICOMOS-a:

- Smernice k Burrski listini: Kulturni pomen;
- Smernice k Burrski listini: Pravila konserviranja;
- Smernice k Burrski listini: Postopki za izdelavo študij in poročil;
- Kodeks etičnega sožitja pri ohranjanju pomembnih prostorov.

Na katere prostore se nanaša listina?

Listina se lahko uporabi za vse tipe prostorov s kulturnim pomenom, tudi za naravne, avtohtone in zgodovinske prostore s kulturnimi vrednotami.

Standardi drugih organizacij so prav tako uporabni. Sem spadajo Listina o avstralski naravni dediščini in Osnutek smernic za zaščito, upravljanje in uporabo prostorov kulturne dediščine Aboriginov ter prostorov kulturne dediščine Torres Strait Islander.

Čemu ohranjati

Prostori kulturnega pomena bogatijo človekovo življenje, pogosto zbujejo v njemu globok in vznesen občutek povezanosti s skupnostjo in pokrajino, s preteklostjo in živo izkušnjo. So zgodovinski dokumenti, ki so enako pomembni kot materialni izrazi avstralske identitete in izkušnje. Prostori kulturnega pomena odsevajo raznolikosti naših družb, nam govore, kdo smo, o preteklosti, ki nas je oblikovala, in o avstralski pokrajini. So nenadomestljivi in neprecenljivi.

Te prostore kulturnega pomena je treba ohranjati za sedanje in prihodnje rodove.

Listina iz Burre zagovarja preudaren način k spreminjanja: narediti le, kolikor je nujno potrebno v skrbi za prostor kulturne dediščine in njegovo uporabnost, in ga kar najmanj spremeniti, da se ohrani njegov kulturni pomen.

Člen 1 Definicija

1.1 *Prostor kulturne dediščine* pomeni območje, površino, ozemlje, pokrajino, poslopje ali kako drugo delo, skupino poslopij ali drugih del ter obsega sestavine, vsebine, prostore in poglede.

1.2 *Kulturni pomen* obsega estetske, zgodovinske, znanstvene, socialne ali duhovne vrednote za preteklo, sedanje ali prihodnje rodove.

Kulturni pomen je utelešen v *prostoru kulturne dediščine* samem, njegovem gradivu, legi, rabi, povezavah, pomenih, dokumentaciji, *prostorih in predmetih, ki so v povezavi s kulturno dediščino.*

Prostori kulturne dediščine lahko vsebujejo razpon vrednot za različne posameznike ali skupine.

1.3 *Gradivo* pomeni ves fizični material prostora kulturne dediščine in obsega sestavine, dodatke, vsebine in predmete.

1.4 *Ohranjanje* pomeni vse postopke v skrbi za prostor kulturne dediščine z namenom ohranjati njegov *kulturni pomen.*

1.5 *Vzdrževanje* pomeni nenehno zaščitno oskrbo *gradiva in lege prostora kulturne dediščine* in se razlikuje od popravila. Popravilo obsega *restavriranje ali rekonstrukcijo.*

Razlagalna opomba

Pojem prostor kulturne dediščine je treba razumeti širše. Elementi, opisani v členu 1.1 lahko obsegajo tudi pomnike, drevesa, vrtove, parke, prostore zgodovinskih dogodkov, urbane površine, mesta, industrijske prostore, arheološka območja ter duhovne in religiozne prostore.

Pojem kulturni pomen je sinonim za pojma: pomen dediščine in vrednost kulturne dediščine.

Kulturni pomen se lahko spreminja z zgodovinskim razvojem prostora kulturne dediščine.

Zaradi novih informacij se razumevanje kulturnega pomena lahko spreminja.

Gradivo obsega notranjosti zgradb, pod - površinske ostaline in izkopani material.

Gradivo lahko definira prostore kulturne dediščine in ti so lahko pomemben element pomena prostora kulturne dediščine.

Razlika je pojasnjena ob primeru strešnih žlebov, in sicer:
. vzdrževanje pomeni redni nadzor in čiščenje žlebov;
. popravilo, ki obsega restavriranje, pomeni vračanje popravljenih strešnih žlebov;
. popravilo, ki obsega rekonstrukcijo, pomeni zamenjavo dotrajanih strešnih žlebov.

1.6 *Konserviranje* pomeni vzdrževanje *gradiva v prostoru kulturne dediščine* v njegovem obstoječem stanju in upočasnitev propadanja.

1.7 *Restavriranje* pomeni vračanje obstoječega *gradiva prostora kulturne dediščine* v znano prejšnje stanje z odstranitvijo dodatkov ali s sestavljanjem obstoječih delov brez dodajanja novih materialov.

1.8 *Rekonstrukcija* pomeni povrnitev prostora kulturne dediščine v znano, predhodno stanje in se od *restavriranja* razlikuje po dodajanju novih materialov.

1.9 *Prilagoditev* pomeni prilagoditev prostora kulturne dediščine, za obstoječo ali predvideno rabo.

1.10 *Raba* pomeni dejavnosti prostora kulturne dediščine, kot tudi dejavnosti in rabe, ki v tem prostoru še lahko nastopijo.

1.11 *Skladna raba* pomeni način uporabe, ki ustreza *kulturnemu pomenu prostora kulturne dediščine*. Taka raba ne vpliva ali le minimalno vpliva na kulturni pomen.

1.12 *Lega* postavitve prostora kulturne dediščine v širši prostor.

1.13 *Prostor kulturne dediščine v povezavi* pomeni prostor, ki prispeva h *kulturnemu pomenu* drugega prostora kulturne dediščine.

Ugotovljeno je, da se prostori kulturne dediščine in njihove sestavine različno spreminjajo skozi čas.

Novi materiali lahko obsegajo ponovno uporabo materialov, "rešenih" z ostalih prostorov kulturne dediščine. Vendar taka uporaba ne sme biti na škodo kateregakoli prostora kulturnega pomena.

1.14 *Predmet v povezavi, je predmet, ki ni v prostoru kulturne dediščine, a prispeva k njegovemu kulturnemu pomenu.*

1.15 *Povezave pomenijo posebno zvezo, ki obstaja med ljudmi in prostorom kulturne dediščine.*

1.16 *Pomeni označujejo, kaj prostor kulturne dediščine pomeni, kaj nakazuje, zbuja in izraža.*

1.17 *Interpretacija pomeni vse možne prikaze kulturnega pomena prostora kulturne dediščine.*

Povezave lahko obsegajo socialne ali duhovne vrednote in kulturno odgovornost za prostor kulturne dediščine.

Pomeni se nanašajo večinoma na nesnovne vidike, kot so simbolne vrednosti in spomini.

Interpretacija je lahko kombinacija ravnanj z gradivom (vzdrževanje, restavriranje, rekonstrukcija); rabo in aktivnostmi v zvezi s prostorom kulturne dediščine in uporabo pojasnjevalnega gradiva.

Načela ohranjanja

Člen 2 Ohranjanje in upravljanje

2.1 *Prostore kulturne dediščine in njihov kulturni pomen je treba ohraniti.*

2.2 *Bistvo ohranjanja je ohraniti kulturni pomen prostora kulturne dediščine.*

2.3 *Konservatorstvo je sestavni del dobrega upravljanja s prostori kulturne dediščine in njihovim kulturnim pomenom.*

2.4 *Prostore kulturne dediščine in njihov kulturni pomen je treba varovati in jih ne izpostavlјati nevarnostim ali puščati nezaščitene.*

Člen 3 Preudaren pristop

3.1 *Ohranjanje temelji na upoštevanju obstoječega gradiva, rabe, povezav in pomenov. Dopušča le preudarno spreminjanje, če je neizogibno, in v najmanjši možni meri.*

3.2 *Spremembe prostora kulturne dediščine ne smejo skaziti fizičnih in ostalih prič in ne smejo temeljiti na domnevah.*

Sledi dodanih delov, sprememb ali prejšnjih posegov v gradivo prostora kulturne dediščine so priče njegove zgodovine in rabe in so lahko del njegovega pomena. Konservatorski poseg mora podpreti njihovo razumevanje in ga ne sme ovirati.

Člen 4 Znanje, veščine in tehnike

4.1 *Ohranjanje naj uporablja vse tehnike, veščine in discipline, ki lahko prispevajo k razumevanju prostora kulturne dediščine in skrbi zanj.*

4.2 *Uporaba tradicionalnih tehnik in materialov ima prednost pri ohranjanju pomena gradiva. V nekaterih primerih lahko moderne tehnike in materiali pomagajo pri ohranjanju in so lahko ustrezni.*

Uporaba modernih materialov in tehnik naj bo podprta s trdnimi znanstvenimi dokazi ali z izkušnjami strokovnjakov.

Člen 5 Vrednote

5.1 *Za ohranjanje prostora kulturne dediščine je treba prepoznati in upoštevati vse vidike kulturnega in naravnega pomena brez neupravičenega poudarjanja posamezne vrednote na račun ostalih.*

5.2 *Sorazmerna stopnja kulturnega pomena lahko pripelje do različnih konservatorskih posegov.*

Ohranjanje prostora z naravnim pomenom pojasnjuje Listina o Avstralski naravni dediščini. Ta listina opredeljuje naravni pomen kot pomen ekosistemov in biološke ter geološke raznolikosti za obstoj ali za sedanje in prihodnje rodove z vidika njihove znanstvene, socialne, estetske in za življenje pomembne vrednosti.

Potrebna je preudarnost, kajti razumevanje kulturnega pomena se lahko spremeni. Ta člen se ne sme navajati kot opravičilo za posege, ki ne ohranijo kulturnega pomena.

Člen 6 Postopek po Listini iz Burre

- 6.1** *Kulturni pomen prostora kulturne dediščine* in ostale vsebine, ki vplivajo na njegovo prihodnost, se najbolje razjasnijo v zaporedju zbiranja informacij in analiz pred sprejemanjem odločitev. Na prvem mestu je treba razumeti kulturni pomen, nato izoblikovati pravila in nazadnje upravljati prostor v skladu z njimi.
- 6.2** Pravila za upravljanje *prostora kulturne dediščine* morajo temeljiti na razumevanju njegovega *kulturnega pomena*.
- 6.3** Razvoj *pravil* mora prav tako upoštevati dejavnike, ki vplivajo na prihodnost *prostora kulturne dediščine*, kot so potrebe lastnika, sredstva, zunanje ovire in fizično stanje tega prostora.

Postopki ali zaporedje raziskav, odločanja in delovanja so ilustrirani v dodanem diagramu.

Člen 7 Raba

- 7.1** Kjer *raba prostora kulturne dediščine* izraža njegov *kulturni pomen*, se mora ohraniti.
- 7.2** *Prostor kulturne dediščine* mora imeti *skladno rabo*.

Pravila naj določijo rabo, kombinacijo rab ali omejitev rab tako, da se ohranja kulturni pomen prostora kulturne dediščine. Nova raba prostora kulturne dediščine naj obsega le minimalno spremembo pomembnega gradiva in rabe; spoštovati mora povezave in pomene in kjer je to primerno, poskrbeti za nadaljevanje dejavnosti, ki prispevajo k kulturnemu pomenu prostora kulturne dediščine.

Člen 8 Lega

- 8.1** Pri *ohranjanje* je treba obdržati primerne vidne lege in ostala razmera, ki prispevajo k *kulturnemu pomenu prostora kulturne dediščine*.

Vidna lega lahko vobsega: rabo, umestitev, obliko, razmerja, značaj, barvo, teksturo in materiale.

Ostala razmerja, kot so npr. zgodovinske povezave, lahko prispevajo k interpretaciji, vrednotenju, uživanju ali izkušanju prostora kulturne dediščine.

- 8.2** Nove konstrukcije, rušenje, dodatki ali ostale spremembe, slabo vplivale ki bi na območje ali medsebojna razmerja, niso primerne.

Člen 9 Lokacija

- 9.1** Dejanska lokacija prostora kulturne dediščine je del njegovega kulturnega pomena. Zgradba, delo ali ostale sestavine prostora kulturne dediščine morajo ostati na svoji zgodovinski lokaciji. Preselitev je načeloma nesprejemljiva, razen če je to edini praktični način za zagotovitev njihovega obstanka.
- 9.2** Nekaterе zgradbe, dela ali ostale sestavine *prostorov kulturne dediščine* so bile oblikovane kot prestavljive ali so v preteklosti že bile prestavljene. Ko gre za te vrste zgradb, del ali ostalih sestavin, ki nimajo pomembnih vezi s sedanjo lokacijo, je prestavitev lahko primerna.
- 9.3** Če bo katerakoli zgradba, delo ali katera od ostalih sestavin prestavljena, mora biti prestavljena na primerno lokacijo in ji je treba zagotoviti primerno rabo. Tako dejanje ne sme škodovati nobenemu *prostoru kulturne dediščine s kulturnim pomenom*.

Člen 10 Vsebine

Vsebine, dodatke in predmete, ki prispevajo k *kulturnemu pomenu prostora*

kulturne dediščine, je treba ohranjati na prostoru kulturne dediščine samem. Preselitev je nesprejemljiva, razen če: pomeni edini način za zagotovitev njihove varnosti in *ohranitve*; če gre za začasen poseg konserviranja ali razstavo; iz kulturnih razlogov; zaradi zdravja in varnosti ali zaradi zaščite prostora kulturne dediščine. Te vsebine, dodatke in predmete je treba vrniti, ko okoliščine to dopuščajo in ko je to kulturno primerno.

Člen 11 Prostor kulturne dediščine v povezavi in predmeti v povezavi s prostorom kulturne dediščine

H kulturnemu pomenu *prostora kulturne dediščine* prispevajo tudi drugi prostori ali predmeti, ki so v povezavi z njim. Njihov prispevek je treba ohraniti.

Člen 12 Soudeležba

Pri ohranjanju, interpretaciji in upravljanju s prostori kulturne dediščine je treba poskrbeti za soudeležbo ljudi, za katere prostor kulturne dediščine pomeni posebne *asociacije* in *pomene* ali ki imajo zanj socialno, duhovno ali drugo odgovornost.

Člen 13 Soobstoj kulturnih vrednot

Potrebno je priznavanje, spoštovanje in spodbujanje soobstoja kulturnih vrednot, posebno v medsebojnih sporih.

Nasprotujoče si kulturne vrednote lahko v nekaterih primerih vplivajo na razvoj pravil in upravljalvske odločitve. V tem členu se pojem kulturne vrednote nanaša na tista prepričanja, ki so pomembna za kulturno skupino, in ki vključujejo, a niso omejene zgolj nanje politična, verska, duhovna in moralna prepričanja. Gre za širše pojmovanje od vrednot, ki so povezane s kulturnim pomenom.

Postopki ohranjanja

Člen 14 Postopki ohranjanja

Ohranjanje lahko v različnih okoliščinah obsega postopke: ohranjanje ali ponovno vzpostavitev *rabe*; ohranitev *povezav* in *pomenov*; *vzdrževanje*, *konserviranje*, *restavriranje*, *rekonstrukcijo*, *prilagoditev* in *interpretacijo* in običajno obsega kombinacijo več postopkov.

Tudi nič posegati je lahko odgovorno konservatorsko pravilo.

Člen 15 Sprememba

15.1 Sprememba je lahko potrebna za ohranitev *kulturnega pomena*, ni pa zaželeno tam, kjer ga zmanjšuje. Obseg sprememb v *prostoru kulturne dediščine* je treba usklajevati z njegovim *kulturnim pomenom* in njegovo primerno *interpretacijo*.

Pred predlaganimi spremembami je treba raziskati različne možnosti, da bi poiskali tisto, ki bo najmanj škodila kulturnemu pomenu.

15.2 Spremembe, ki zmanjšujejo *kulturni pomen*, morajo biti povratne in jih je treba odstraniti takoj, ko to dopustijo okoliščine.

Povratne spremembe je treba sprejeti le kot začasne. Nepovratne spremembe se lahko uporabijo le kot zadnja možnost in ne smejo preprečiti prihodnjih konservatorskih posegov.

15.3 *Uničenje pomembnega gradiva* prostora kulturne dediščine v splošnem ni sprejemljivo. Manjše uničenje je v nekaterih primerih primerno kot del ohranjanja. Odstranjeno pomembno *gradivo* je treba takoj, ko to dopuščajo okoliščine, vrniti.

15.4 Treba je spoštovati vse vidike *kulturnega pomena prostora kulturne dediščine*. Če prostor kulturne dediščine obsega *gradivo, rabe, povezave* ali *pomene* različnih obdobj ali različne vidike kulturnega pomena, je poudarjanje ali interpretiranje enega obdobja ali vidika na račun drugega upravičljivo le, če se izpusti, odstrani ali zmanjša tisto z manjšim kulturnim pomenom, medtem ko je kulturni pomen poudarjenega ali interpretiranega bistveno večji.

Člen 16 Vzdrževanje

Pri ohranjanju je vzdrževanje temeljno. Izvajati ga je treba povsod kjer je to nujno za ohranitev kulturnega pomena gradiva.

Člen 17 Konserviranje

Konserviranje je primerno, kadar obstoječe gradivo ali njegovo stanje vsebuje pričevanja o kulturnem pomenu. Primerno je tudi, kadar ni dovolj podatkov za izvajanje drugih posegov ohranjanja.

Gradivo se konservira, ne da bi okrnili pričevanja o konstrukciji in uporabi. Postopek je vedno treba uporabiti:
. kadar je gradivo tako pomembno, da se ne sme spreminjati;
. kadar se zaradi nezadostnih raziskav ni mogoče odločiti za izvedbo skladno s členom 26 do 28.

Novi posegi (npr. utrditev) se lahko izvajajo v povezavi z konserviranjem, kadar je njihov namen fizična zaščita gradiva in je v skladu s členom 22.

Člen 18 Restavriranje in rekonstrukcija

Restavriranje in rekonstrukcija morata razkrivati raznolike vidike kulturnega pomena prostora kulturne dediščine.

Člen 19 Restavriranje

Restavriranje je primerno le, kadar obstaja zadostno pričevanje o prejšnjem stanju gradiva.

Člen 20 Rekonstrukcija

20.1 *Rekonstrukcija je primerna le v primerih, ko gre za prostor kulturne dediščine, ki je nepopoln zaradi poškodb ali sprememb in če obstajajo zadostni dokazi za ponovitev prejšnjega stanja gradiva. V redkih primerih je rekonstrukcija lahko primerna tudi kot del rabe ali dejavnosti, ki ohranja kulturni pomen prostora kulturne dediščine.*

20.2 *Rekonstrukcija mora biti prepoznavna ob podrobnem pregledu ali z dodatno interpretacijo.*

Člen 21 Prilagoditev

21.1 *Prilagoditev je sprejemljiva le tedaj ko je njen vpliv na kulturni pomen prostora kulturne dediščine minimalen.*

Prilagoditev mora biti omejena na nujno rabo prostora kulturne dediščine, določeno skladno s členoma 6 in 7.

21.2 *Prilagoditev naj obsega le minimalno spremembo v pomembnem gradivu po preveritvi ostalih možnih rešitev.*

Člen 22 Novi posegi

22.1 Novi posegi, kot so dodatki v prostoru kulturne dediščine, so lahko sprejemljivi le tedaj, če ne popačijo ali zasenčijo kulturnega pomena tega prostora ali ne razvrednotijo razumevanja in *interpretacije*.

Nov poseg je všečen, kadar so umestitve, prostornina, oblika, razmerja, značaj, barva, tekstura in materialu podobni obstoječemu gradivu, imitaciji se je treba izogibati.

22.2 Novi posegi morajo biti takoj prepoznavni.

Člen 23 Ohranjanje rabe

Nadaljevanje, preoblikovanje ali ponovna vzpostavitev pomembne rabe je lahko primerna in prednostna oblika *ohranjanja*.

To lahko terja minimalne spremembe pomembnega gradiva. V nekaterih primerih lahko nadaljevanje pomembne rabe ali dejavnosti obsega tudi znatne nove posege.

Člen 24 Ohranitev povezav in pomenov

24.1 Značilne *povezave* med ljudmi in prostorom kulturne dediščine je treba spoštovati, ohranjati in jih ne zakrivati. Priložnosti za *interpretacijo*, spominske slovesnosti in proslave v zvezi s temi *povezavami* je treba raziskati in jih udejaniti.

Pri mnogih prostorih kulturne dediščine bodo povezave vezane na rabo.

24.2 Značilne *pomene*, ki obsegajo duhovne vrednote prostora kulturne dediščine, je treba upoštevati spoštovati. Priložnosti za nadaljevanje ali oživitev teh pomenov je treba raziskati in jih udejaniti.

Člen 25 Interpretacija

Kulturni pomen mnogih prostorov kulturne dediščine ni opazen na prvi pogled in ga je treba pojasniti z interpretacijo. Interpretacija mora povečati razumevanje in zadovoljstvo in mora biti kulturno sprejemljiva.

Člen 26 Uporaba postopkov Listine iz Burre

26.1 Delo na *prostoru kulturne dediščine* je treba začeti s študijami za razumevanja tega prostora, ki morajo obsegati analize materialnih, dokumentarnih, ustnih in drugih pričevanj na podlagi, ustreznih znanj, veščin in strok.

Rezultate študij je treba posodabljati, redno pregledovati in po potrebi dopolnjevati.

26.2 O *kulturnem pomenu* in pravilih za prostor kulturne dediščine je treba pripraviti pisne ugotovitve, ki morajo biti utemeljene in podkrepjene z dokazi. Ugotovitve o pomenu je treba zajeti v načrt upravljanja prostora kulturne dediščine.

Ugotovitve o pomenu in pravila je potrebno redno pregledovati in po potrebi dopolnjevati. Načrt upravljanja lahko obravnava ostale teme, povezane z upravljanjem prostora kulturne dediščine.

26.3 Skupine in posamezniki, ki imajo *povezave s prostorom kulturne dediščine*, kot tudi tisti, ki sodelujejo pri njegovem upravljanju, morajo imeti možnost sodelovati in prispevati k razumevanju *kulturnega pomena* tega prostora. Kjer je mogoče, naj sodelujejo pri njegovem *ohranjanju* in upravljanju.

Člen 27 Upravljanje s spremembami

- 27.1** Vpliv, ki ga bodo imele predvidene spremembe na *kulturni pomen prostora kulturne dediščine*, je treba analizirati in ga utemeljiti z ugotovitvami o pomenu in s pravili za upravljanje prostora. Obstaja možnost, da bo treba prilagoditi predlagane spremembe na podlagi analiz, kako bolje ohraniti *kulturni pomen*.
- 27.2** Obstoječe *gradivo, rabo, povezave in pomene* je treba ustrezno dokumentirati, prej kot se prostor kulturne dediščine kakorkoli spremeni.

Člen 28 Slabšanje gradiva

Slabšanje pomembnega gradiva zaradi raziskav ali za pridobivanje pričevanj je lahko le minimalno. Raziskave *prostora kulturne dediščine*, ki povzročijo slabšanje *gradiva*, z arheološkimi izkopavanji vred, so dopustne edino, kadar zagotovijo bistvene podatke za nadaljnje odločitve o *ohranjanju tega prostora*, ali pridobijo pomembna pričevanja, ki bi sicer bila izgubljena ali nedosegljiva. Raziskave, ki povzročajo slabšanje *gradiva*, so poleg tistih, ki so nujno potrebne za odločanje, sprejemljive, kadar so skladne s pravili za prostor kulturne dediščine. Take raziskave morajo temeljiti na ključnih raziskovalnih vprašanjih, ki lahko bistveno prispevajo k razumevanju, na katere ni mogoče odgovoriti

drugače in ki le minimalno poslabšajo pomembno *gradivo*.

Člen 29 Odgovornost za odločitve

Določiti je treba organizacije in posameznike, ki bodo odgovorni za upravljske odločitve. Ti morajo prevzeti odgovornost za vsako odločitev.

Člen 30 Vodenje, nadzor in izvedba

Strokovno vodenje in nadzor morata biti zagotovljena na vseh ravneh. Spremembe smejo izvajati le ljudje z ustreznim znanjem in spretnostmi.

Člen 31 Dokumentiranje odkritij in odločitev

Treba je dokumentirati vsa nova odkritja in dodatne odločitve.

Člen 32 Dokumentacija

32.1 Dokumentacijo, ki se nanaša na *ohranjanje prostora kulturne dediščine*, je treba hraniti v stalnem arhivu in omogočati njeno javno dostopnost, zahtevami glede varnosti, zaupnosti in kulturne primernosti.

32.2 Dokumentacijo o zgodovini *prostora kulturne dediščine* je treba zaščititi in zagotoviti njeno javno dostopnost, z zahtevami glede varnosti, zaupnosti in kulturne primernosti.

Člen 33 Odstranjeno gradivo

Pomembno *gradivo*, ki je bilo odstranjeno s *prostora kulturne dediščine* in ki obsega vsebine, dodatke in predmete, je treba katalogizirati in zaščititi v skladu z njegovim *kulturnim pomenom*.

Kjer je možno in kulturno sprejemljivo, se odstranjeno pomembno *gradivo*, ki obsega vsebine, dodatke in predmete, ohranja na prostoru kulturne dediščine.

Člen 34 Sredstva

Za ohranjanje morajo biti omogočena zadostna sredstva.

Najboljše ohranjanje lahko obsega le majhne posege in je lahko poceni.

SHEMA LISTINE IZ BURRE

